נותן לו שתי אמות לתוכה. לפי ספרים דגרסי ואמה יש לפרש ב' אמות לתוכה היינו להרחיב אמת המים שמהא רחבה שתי אמות ומה שהיא קרויה אמה[א] משום דעומקה אמה: **ואמה מכאן ואמה מכאן כו'**. אמה לאו היינו ניגרא דניגרא דמשמע בהמקבל (ב"מ דף קז:) דבעינן ד' אמות[ב] ועוד דהכא קאמר דלמ"ד נוטען ולמ"ד זורען והתם פ"ה דאין זורעין אותן אלא ניגרא היינו יאור כדפ"ה לעיל בפרק קמא (דף יג. וסם) וגדול יותר שכל בני הבקעה משקין ממנו שדות ונריך ארבע אמות[ג]:

שמע מינה דלא עביד איניש דינא לנפשיה. לפי זה בחנם נקט במתני' שהיתה עוברת דרך הרבים תוך שדהו ונתן להם כו' דאפילו נטלו לו בחנם נמי כיון דלא עביד אינש דינא לנפשיה: כגון

[א]משום חשד אשתו: **מתני'** [ב]מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חברו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסים ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכנים לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת[ג] והחיצון זורע את הדרך נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהן נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שרוצה ומכנים לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת[ד] זה וזה אינן רשאים לזורעה: **גמ'** א"ר יהודה אמר שמואל [ה]אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו ב' אמות לתוכה ואמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה [ו]אמה בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה אחת לתוכה וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה ואותן אגפיים מי זורעם רב יהודה אמר שמואל בעל השדה זורעם רב נחמן אמר שמואל [ז]בעל השדה נוטעם מאן דאמר זורעם כל שכן נוטעם ומ"ד נוטעם [ח]אבל זורעם לא חלחולי מחלחולי ואמר רב יהודה אמר שמואל [ט]אמת המים שכלו אגפיה מתקנה מאותה שדה בידוע שלא כלו אגפיה אלא באותה שדה מתקיף לה רב פפא ולימא ליה מייך אשפלוה לארעיך אלא אמר רב פפא [י]שעל מנת כן קבל עליו בעל השדה: **מתני'** [כ]מי שהיתה דרך הרבים עוברת לתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו [ל]דרך היחיד ד' אמות [מ]דרך הרבים שש עשרה אמה [נ]לדרך המלך אין לה שיעור [ס]דרך הקבר אין לה שיעור המעמד דייני צפורי אמרו [ע]בית ארבעה קבין: **גמ'** [פ]אמאי שלו לא הגיעו לינקוט [צ]פזרא וליתיב שמעת מינה לא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שמא יתן להן דרך עקלתון רב משרשיא משמיה דרבא אמר בנותן להם דרך עקלתון רב

משום חשד אשתו. אבל השתא דאינו יכול לשתוב בלא בעל הבית לא יכנס לשם על שיבא בעה"ב. אבל משום גינבה שלא יגנוב חפציו של בעה"ב לא חייש' שהאשה משמרת את הבית: **מתני' מי שיש לו גינה כו'**. כגון יורשים או שותפין שחלקו ונתרלה חילון לפנימי לתת לו דרך בחלמע שדהו: **נכנס בשעה כו'**. דכיון שהוא עושה לו היזק גדול שעובר בחלמע שדהו הדבר ידוע שלא נתרלה לו בריוח אלא במה שצריך לו הרבה: **תגרין**. לקנות מירקות גינתו: **ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת**. כלומר לא יכנס בתוכה לכתחלה כשאין צריך לזו הגינה כלום אלא ליכנס דרך עליה לשדה אחרת שלו כדי לקצר את דרכו דדמי להכנסת תגרין שזה החילון לא שיעבד לו דרך אלא לתקן גינתו[ד] ללקוט פירותיה אבל למידי דאינו צורך הגינה לא שיעבד לו: **והחילון זורע את הדרך**. דכיון דבחלמע שדהו הוא אין שהדי לא מחל לו הדרך מכל וכל שלא יוכל לזרוע לשם: **מן הצד**. אינו נפסד כל כך דכיון דמדעת שניהן הוא אין שהדי דמסתמא מחל לו את כל הדרך לגמרי להיות מיוחד להליכה ולא לזריעה: **וזה וזה אין רשאים לזרעה**. דכיון דמן הצד היא לגמרי ייחדוה להילוך גרידא: **גמ' אמת המים**. גדולה כדי להשקות בית השלחין אני מוכר לך צריך ליתן לו שתי אמות ברוחב שאם קלרה היא יחפור בקרקע וירחיבנה עד שתי אמות כדי שיבאו לכאן מים הרבה שזה שיעור להשקות בית השלחין וגם נותן לו אמה מן השדה מכאן ואמה מכאן משני גדותיו כדי לתקן מאותה קרקע אגפיה של אמת המים אם יפול. לישנא אחרינא אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו שתי אמות לתוכה של שדה לתקן אגפיה אמה מכאן ואמה מכאן. בשם רבינו יעקב בר יקר ועיקר: **אמה בית הקילון**. ואיכא דאמרי קילון ולהשקות בהמות ורחילת בגדים וכלים הוא ואין גדול כל כך ונותן לו אמה אחת לתוכה להרחיבן עד אמה. ל"א נותן לו אמה אחת לשפתו לתוכה של קרקע מוכר כגון חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן ועיקר: **בעל שדה זורעם**. דדמי למתני' דאם שיעבד לו ליקח עפר מכאן אם יצטרך לא הפסידו לגמרי בכך מלזרען: **כ"ש נוטעם**. דאינו מקלקל האגפים שהשרשים מעמיקים הרבה ואין מזיקין את שפתו אבל הזרעים מתפשטים מיד במות השלשה ומחלחלין הקרקע מלמעלה בשפתו: **שלו אגפיה**. שנפלו: **מאותה שדה**. הסמוכה לה: **אלא באותה שדה**. חזקה[ט] שנתפזר העפר של אגפיה לתוך אותה שדה אילך ואילך: **ולימא ליה**. בעל השדה מייך אשפלוה לארעך שגברו המים ושטפו אגפיהן: **אלא אמר רב פפא**. תריץ ולימא הכי שעל מנת כן כו' דשתם מוכר אמת המים גמר ומקנה ליה עפר שדהו לתקן אגפיה כשיכלו דמהיכן יביא לו עפר אם לא מאותה שדה ואע"פ שנתן לו כבר אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה כדאמרן לעיל כיון דכלו להו מתקנן עדיין מעפר השדה. מיהו להכי אהני לו מה שנותן לו מתחלה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה דאין לו לבעל השדה לעשות שם שום תשמיש שיקלקל האגפים אלא נטיעה או זריעה אבל בנין או כל דבר שמכביד אין לו רשות לעשות שם אבל מן האמה ולפנים יעשה בתוך שלו מה שירצה: **מתני' מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו**. שהוחזקו לעבור שם מעולם או ע"י בעל השדה שנתן להם מתחלה את הדרך: **מה שנתן נתן ושלו**. שנטל עכשיו לא הגיעו והרי יש להם שני דרכים וטעם מפרש בגמ': **דרך היחיד**. המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו צריך ליתן לו ד' אמות כרוחב עגלה: **י"ו אמה**. במס' שבת (דף לט.) נפקא לן מעגלות דמשכן: **דרך המלך אין לה שיעור**. כדמפרש בגמ' [ק:] שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך ולא יטה ימין ושמאל. ובספרי בפרשת המלך [שופטים יז יט] נפקא לן מקראי. ונראה בעיני דמדכתב לבלתי רוס לבבו מאחיו [דברים יז] קדריש גדלהו משל אחיו כדדרשינן נמי (הוריות דף ט.) והכהן הגדול מאחיו [ויקרא כא]: **דרך הקבר**. כשנושאין המת לקברו: **אין לו שיעור**. תקנת חכמים היא משום יקרא דשכבי כדאמרינן בגמרא [ק:] ואמרינן בכתובות (דף יז.) דצריכים לצוותו הרבה בני אדם שיחזיקו אלא כל הדרך מאבולא עד סיכרא. ונראה בעיני דהא אין לו שיעור דמת לא חמיר כדרך המלך לפרוץ בניין להפסיד ממון אחרים אלא להלך על גבי תבואה ולא יטו ימין ושמאל. א"נ במוכר דרך הקבר לחבירו ללכת דרך שדהו מיירי דמסתמא אין לו שיעור אלא כל מלוי המת יעברו שם ועיקר: **המעמד**. בגמרא [ק:] מפרש: **דייני צפורי**. לא אתפרש: **בית ארבעה קבין**. ברבוע לא ולמד מסאתים בחלר המשכן דהוי מאה על חמשים נמצא בית סאה חמשים על חמשים והסאה ששה קבין נמצא בית ארבעת קבין שלש ושלשים אמות ושני טפחים רוחב על נ' אורך ובריבוע מ' אמות וד' טפחים וג' אצבעות (פ) ומעט יותר[י]: **גמ' אמאי שלו לא הגיעו**. כלומר למה לא תקינו לו חכמים שיהא לו רשות לתת להן דרך מן הצד בעל כרחן שהרי אין מפסידין כלום דכגון זה כופין על מדת סדום והלכך יהא הדרך שלהן קנוי לו לגמרי שאם ירצו לעבור בהאי דרך שלקח לעצמו והוא אינו יכול להעמיד רבים בדין: **לינקוט פזרא**. מקל או רחת שקורין פורק"א וליתיב בההוא דרך להכות את כל מי שירצה לעבור וליעביד דינא לנפשיה מאחר דאית ליה פסידא במה שעוברין בתוך שדהו. והמקשה סבר דכיון דקתני מה שנתן נתן בדין עשה מה שעשה ודרכם קנוי לו והאי דקתני לא הגיעו היינו משום דרגילין בני רשות הרבים לעבור בכאן והוא לא יוכל למנען דלא עביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא: **גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון**. דאם לא יתן להם דרך עקלתון אבל הכא מן הדין אנו אומרים דשלו לא הגיעו שכך תקנו חכמים דלא ליהוי דיליה אפילו היכא דנתן להם דרך יפר כשלהן דזימנין דאתי למיתב להו דרך עקלתון והם לא יתנו אל לבם דקדירא דשותפי לא חמימא ולא קרירא (לעיל כד:) וחשו חכמים לתקנתא דרבים טובא. ולקמיה [ק.] פריך אם כן אמאי מה שנתן נתן דכיון דלא עשה ולא כלום מקח טעות הוא ויחזירו דרך שלו: **רב משרשיא משמיה דרבא אמר**. היכא דנתן להם דרך ישר אמרינן שלו הגיעו ולינקוט פזרא וליתיב דלא גזרינן שמא יתן להם דרך עקלתון אבל הכא במאי עסקינן שהדבר ידוע שנתן להם דרך עקלתון ולכך לא הגיעו וגם שלו הפסיד כדמפרש לקמן:

רב

סז א מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' יג טוש"ע ח"מ סי' קסט סעיף ח:
סח ב מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ב:
סט ג ד מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ז טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ח:
ע ה ו מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ב:
עא ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
עב ט מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הל' כז סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצז:
עג י מיי' (פכ"ח מהל' מכירה הל' ט) ופ"ג מהל' מתנות עניים הל' ג סמג עשין פב (טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ד):
עד כ מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ט ופ"ג מהל' מ"ע הלכה ג ופי"ג מהל' מזקי ממון הל' כז טוש"ע ח"מ סי' ריז ס"ד:
עה ל מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה י ועיין בהגאות וס"ה מהל' מלכים הלכה ג (טוש"ע שם):
עו מ מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה י:
עז נ מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם:

רבינו גרשום

חשד אשתו. שאלמלא היה עושה לו פותחת יחשוד לאשתו מבעל הבור אבל עכשיו שיש לו פותחת ובעל הבית עשה הפותחת לא יכנס שם אלא אם כן יהיה שם בעל הבית: **פים**. ואינו מכניס לתוכה תגרים. משום שלא יפסיד לאידך ירקותו בדריסת רגליהם: ולא יכנס בתוכה לילך לשדה אחרת. כי אם לגינתו בלבד: והחיצון. אם רוצה הוא זורע את הדרך. אע"פ שיש לזה דריסת רגלים עליו ונוטל מה שישתייר שלא נדרס: נתנו לו. בית דין: דרך מן הצד. לסוף גינתו של זה בסמוך לכותל מדעת שניהן כיון שלדעת שניהן נתנו לו ליכנס לגינתו נכנס בשעה כו': אמר רב יהודה אמר שמואל. האומר לחבירו מקום אמת המים אני מוכר לך כדי להשקות ממנו בית השלחין נותן לו ב' אמות לתוכה של אמת המים. כלומר שיהא לפי אמות המים. ב' אמות רחב: ואמה מיכן ואמה מיכן. נותן לו מן השדה לצורך אגפ"י כלומר לגידודי שלא יצא לחוץ ויעשה מהן גידודין גבוהין אמה: בית הקילון. שעוברת בחצר שרוחצין לשם כלי הבית ואינו גדול כל כך נותן לו כו' והוא כמדת חצי אמת השלחין: בעל השדה זורען. לפי כי שלו הן שלא מכרן לו כי אם לתשמיש גידודין: בעל השדה נוטען. לפי שאין נטיעת אילן מזיק למים כזריעה משום דזרעים מחלחלי חלחולי. מחלידין ומעלין עפר לתוכה עד שמקלקלין המים אבל נטיעה הולכת כדרכה ולא מזקת: שכלו אגפיה. שנפלו: מתקנה מאותו שדה. שמכרו לו לפי כי לשם כך ניתן לו אגפיה שאם נפלו שנוטל בקרקע ומתקן לה אגפיה: ונימא ליה. בעל השדה: מיא דידך אשפילו לארעך. כלומר לא נפלו לתוך שדי כי אם מים שלך ממש אכלו הקרקע והשפילו הגידודין לתוך המים ואין לך משדי לתקן: אלא אמר רב פפא. לאו היינו טעמא הוא ג) דכי זריע אלא על מנת כן קיבל עליו בעל השדה שנתן להם דרך שהוא יפה כמו הראשון: לינקוט פנדא וליתב. כלומר יקח מפצו בידו וישב באותו דרך שקנה וכל מי שירצה לעבור במה שקנה יכהו וימנעהו: מדלא מצי למיעבד הכי ש"מ לא עביד אינש דינא לנפשיה. כלומר אין אדם רשאי לעשות דין לעצמו מן האחרים אפ' במקום שיש לו הפסד כמו כאן שיש לו הפסד דמה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. ותיובתא למאן דמוקים בבבא קמא דמאן דאית ליה היכא דליכא פסידא דלא עביד אינש דינא לנפשיה אפ' הכי מודי דלהיכא דאיכא פסידא כגון הכא דדרסי אינשי בשדהו דודאי עביד אינש דינא לנפשיה ולינקוט פנדא וליתב: אמר רב זביד לעולם במקום דאיכא פסידא עביד אינש דינא לנפשיה והכא טעמא מאי (לאו) משום דלא בדינא קאתיא לידיה כשנתן

ג) ל"ל לאו היינו טעמא דמילתא אלא על מנת כן.

הגהות הב"ח

(פ) רשב"ם ד"ה בית ד' קנין וכו' וד' טפחים וכלא אלכנות וג' רבעי אצבעות ומשהו והמשהו פחות מאחת מכ' ברוחב אצבע הס"ד:

לעזי רש"י

פורק"א [פירק"א]. קלשון.

מוסף רש"י

לינקוט פזרא וליתיב. יקח מקל ויסב על דרך הלאמון הכא דיבא הוא, הכא אמרת מה שנתן נתן אלמא חילוף מעליא הוי (ב"ק כח.). דרך עקלתון. דלאו דינא הוא (שם).

מוסף תוספות

א. [פי'] כיון שנותן שתי אמות לתוכה למה נקראת אמה. כ"ן. ב. לאגפיה. תוס' ב"מ קז: ג. [והכא] מיירי באמת המים שהוא לאדם אחד שהוא עושה חריץ תוך שדהו להשקות ממנה וכו' אבל (הכא) [התם] אין זורעין ונוטעין כלל שכל העם הולכים שם להשקות שדותיהם. שם.

רבינו גרשום (המשך)

שאם כלו אגפיים מתקנן משדהו: **פים**' נטלה. מבני רה"ר: ונתן להם דרך אחרת מן הצד מה שנתן נתן. דחילופין הן ואינו יכול לחזור בו: ושלו לא הגיעו. כלומר אותו דרך שרצה לקנות לא הגיעו לפי שהוא יכול ליתן ולזכות לכל בני רה"ר ולאותן שאין בפנים אבל אין אחר יכול להחליף ולמכור חלק של אותן שאינו בפנינו: אמאי לא הגיעו. הואיל שנתן להם דרך שהוא יפה כמו הראשון: לינקוט פנדא וליתב. כלומר יקח מפצו בידו וישב באותו דרך שקנה וכל מי שירצה לעבור במה שיכהו וימנעהו: מדלא מצי למיעבד הכי ש"מ לא עביד אינש דינא לנפשיה. כלומר אין אדם רשאי לעשות דין לעצמו מן האחרים אפ' במקום שיש לו הפסד כמו כאן שיש לו הפסד דמה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. ותיובתא למאן דמוקים בבבא קמא דמאן דאית ליה היכא דליכא פסידא דלא עביד אינש דינא לנפשיה אפ' הכי מודי דלהיכא דאיכא פסידא כגון הכא דדרסי אינשי בשדהו דודאי עביד אינש דינא לנפשיה ולינקוט פנדא וליתב: אמר רב זביד לעולם במקום דאיכא פסידא עביד אינש דינא לנפשיה והכא טעמא מאי (לאו) משום דלא בדינא קאתיא לידיה כשנתן